

D. Haszmann Orsolya

MIT ÜZENNEK A MÚZEUMI VENDÉGKÖNYVEK?

1. Bevezetés

Három nagy formátumú, keménykötésű, vastag füzet és egy halom ívlap. A csernátoni Haszmann Pál Múzeum 35 évének meglévő dokumentuma... Honnan kezdjem? – tettem fel a kérdést magamnak, amikor mindezeket a kezembe vettem. A tornyosuló papírok nagy kihívást jelentettek. Belelapoztam. Azóta sokszor. Mindahányszor végigolvasom, találok benne valami újat, valami elgondolkodtatót, valami meghatót, próbálom fülön csípni az időt, ami kiszalad a kezünkből. Ezek a papírok valami olyanról mesélnek, ami az életem részeként nagyon közel van a szívemhez. Most mégis próbálom távolról szemlélni, tárgyilagosan, hideg fejjel értelmezni a lapokba zárt gondolatokat... De talán nem is kell túlzottan eltávolodni ahhoz, hogy tárgyilagos következtetésre jusson az ember. A „benne-lét” véleményem szerint csak hitelesebbé teheti a vizsgálódást...

Vendégkönyvek bejegyzéseit vizsgálva szélesebb körű társadalmi összefüggésekre, kulturális szokásokra világíthatunk rá. A leírás állandóságot kölcsönöz a kérésnek, fohásznak vagy köszönetnyilvánításnak, mely így időtlenné és tartóssá válik,¹ megőrizz és konzervál, történelemmé formálja a múltó időt. A múzeumi vendégkönyv olyan fórum, ahol a bejegyzők elmondhatják véleményüket, gondolataikat, üzenhetnek; így vizsgálatuk elsősorban a kiállítások rendezőinek, az idegenvezetőknek, a múzeumi személyzetnek adhat válaszokat.²

A bejegyzésekből például megtudjuk, hogy az adott kiállítás elnyerte-e a látogatók tetszését, hogy melyik a legnépszerűbb anyag. Ezek a dolgok korosztályonként is eltérést mutatnak, így a látogatók érdeklődési köre akár generációkra lebontva is mérhető. Legalábbis ez volt az, ami először eszembe jutott elemzési szempontokat keresgélve, de ahogy belemélyültem a bejegyzések és a hivatkozott szakirodalom

olvasásába, rájöttem, hogy a vizsgálat olyan széles körben kiterjeszhető, hogy azt nem lehetne egy kisebb lélegzetű dolgozatban kimeríteni. Nagyon jó vizsgálódási lehetőséget rejtenek a vendégkönyvek például egy nyelvész számára. Az utóbbi 30 év nyelvészeti és nyelvhasználati változásait, helyesírási, fogalmazási szokásait mérhetné fel egy ilyen jellegű kutatás. Érdekes vizsgálódást kínál a fiatalok szlengjének elemzése, egyáltalán a szlengnek, a tréfás megfogalmazásoknak a jelenléte. De a múzeumi vendégkönyvek teret nyitnak az etnoszemiotikai vizsgálódásnak is. Egy antropológus társadalmi szokásokra világíthat rá, kulturális jegyeket, az emberi viselkedést elemezheti a beírások alapján, és itt akkor már bevonhatnánk a kutatásba egy pszichológust is. Külön vizsgálódás lehetne a rovásírásos szövegek elemzése, a közéleti, ismert személyiségek bejegyzései stb.

Ez a rövid bevezetés csupán egy pár szempontot vázol, amelyek mentén ez a dolgozat is továbbírható lesz. Jelen vizsgálódás célja elsősorban az, hogy a beírások tükrében egy általános képet vázoljon fel az adott múzeum szerepéről, helyzetéről, hatósugaráról. Az első részben a bejegyzések általános vizsgálatát végzem el meghatározott szempontok alapján, majd az 1970-es évek szöveganyagát vizsgálom. A dolgozat második részében a vendégkönyvekben tükröződő intertextualitást taglalom, feltárva, hogy milyen jellegű szövegekkel színesítik mondanivalójukat a bejegyzők, és elemezve, hogy korosztályonként, évenkénti bontásban megfogalmazható-e valamilyen sajátosság ezzel a szokással kapcsolatosan. Azt követően a vendégkönyvekbe rajzolt képek, illusztrációk segítségével vizsgálom a szöveg és kép kapcsolatát, végül a dolgozat harmadik részében az utolsó öt év bejegyzéseit próbálom elemezni tartalmi és tematikai jegyek alapján.

¹ Vö. FRAUHAMMER K. 2004, 115.

² A múzeumok kiállításai akkor érik el céljukat, ha a látogatókban befogadó közösségre találnak. Ehhez valóban elengedhetetlen a látogatóval való kommunikálás, s ennek leghatékonyabb módja éppen a vendégkönyvekbe írt üzenetek elemzése lehet. A muzeológiai gyakorlatban jól használható szempontokat vet fel Türk Tímea, amikor a kiállítási vendégkönyvek szerepét tárgyalja a múze-

um közönségkapcsolati munkájában. Szerinte a vendégkönyvek alkalmasak a dicséret, elmarasztalás, kiigazítás közvetítésére, a figyelem felhívására nyomdai, technikai hibákra egy-egy kiállítás kapcsán, személyes élményekről tájékozathatnak. Ugyanakkor megemlíti azt is, hogy ezek a szövegek egymással is párbeszédet folytatnak. A kiállítások rendezőinek a felsoroltak jól használható gyakorlati segítséget nyújtanak. (TÜRK T. 2003, 48–53.)

Az első részben a bejegyzéseket néhány általános szempont szerint helyeztem vizsgálat alá, majd a kezdeti évek szöveganyagát elemzem, úgy, hogy előretalok a későbbi évek beírásaira is. Majd feltérképezem a vendégszövegek jelenlétét a beírásokban, próbálva választ keresni arra, hogy kik azok, akik ilyen bejegyzésekhez folyamodnak, hogy miért éppen azok a szövegek jönnek elő az egyének emlékezetéből a kiállítások megtekintése nyomán. Azután a szöveg és kép kapcsolatát elemzem a vendégeknyvből található rajzok, illusztrációk segítségével. Lezárásként pedig az utolsó öt év szöveganyagát tartva szem előtt, felvázolok még néhány, a jelen szöveganyag vizsgálatánál elengedhetetlenül fontos kérdést.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a vizsgálódást elsősorban a magyarországi, illetve a magyar anyanyelvű bejegyzések irányába mélyítettem. Csak az elemzés azon pontjain vettem figyelembe az összes bejegyzést, ahol általános következtetéseket fogalmaztam meg. Habár az idegen nyelvű bejegyzések is hasonlóak tematikailag a magyar nyelvűekhez, egy lényeges ponton hangsúlyos az eltérés közöttük, ami miatt fontosnak tartottam az elkülönítést. Röviden megfogalmazva ez az eltérés a nemzeti jelleg hangsúlyozásában, a közös történelmi múlt markáns jelenlétében érhető tetten.

A néprajzos szakma először a kegyhelyek³ vendégeknyveit fedezte fel, mint a szakrális kommunikáció, az írásos ájtatosság, a devotio e sajátos megnyilvánulási formáját.⁴ Barna Gábor az emlékhagyás gesztusát ritualizált cselekvésként határozta meg, és a kutatást kiterjesztette más szövegekre is,⁵ melyek ugyan nem szakrálisak, de általában ugyanaz a kulturális és társadalmi igény, ugyanazon belső késztetés hívta életre őket, ugyanaz a szokás és cselekvés a mozgatórugójuk. A ritualizálásra való törekvés belső motivációja hasonló vagy azonos a templom, a kegyhely, az üdülő, a kórház és a múzeum esetében is. Ez a testi és lelki egészség helyreállításában, biztosításában, megóvásában, fenntartásában, a lelki, szellemi feltöltődésre irányuló vágyban, igényben ragadható meg.⁶ A ritualizálás folyamata voltaképpen a cselekvési módok közti választásban áll, mely lehetőséget kínál a viselkedési stratégiák közötti választásra, a mindennapitól való eltérésre, s ennek kifejezésére. Ily módon a rutinszerűvel áll ellentétben.

2. A vizsgált anyag rövid bemutatása

Dolgozatom vizsgálati tárgyát a csernátoni Haszmann Pál Múzeum vendégeknyvei képezik. A múzeum 2008-ban ünnepelte fennállásának 35 éves évfordulóját, és ez az emberöltőnyi kerek évszám szolgáltatott indítékot az intézmény múltjában való kutakodásra. Mivel a múzeum történetét szeretném megírni, megkerülhetetlenek a vendégeknyvek bejegyzései, melyek jól használható forrásként kezelhetők.

A csernátoni múzeum esetében három nagy formátumú, keménykötésű, simalapú füzetről és tucatnyi ívlapról van szó, 1973-tól 2009-ig. Az egyik füzet eltér a többitől, címlapján aranyozott betűkkel, *Aranykönyv* felirattal jó pár kiemelkedő személyiség beírását tartalmazza.⁷

Ha évek szerint megnézzük az anyagot, rájövünk, hogy nem 36 évnyi, hanem valójában csak 33 év bejegyzéseit találjuk. Az anyag ugyanis az alábbi módon oszlik meg: a) az 1973–1976 közötti időszak beírásai (az 1976-os évből csak egyetlen beírást találunk), b) az 1978–1988 közötti időszak üzenetei (1987–1988-ban szintén csak egy-egy bejegyzés), és c) az 1991–2009 közötti periódus bejegyzései.⁸

3. A bejegyzések első olvasata

Kik és honnan?

Az alábbiakban arra keresem a választ, hogy honnan érkeznek a látogatók, milyen korosztályok képviseltetik magukat, melyek azok a hónapok, amikor leglátogatottabb a múzeum.⁹

A látogatók a következőképpen csoportosíthatók: besorolhatjuk a) korosztály szerint, b) származásuk szerint, illetve c) a látogatás módja szerint, azaz figyelembe véve, hogy egyénileg vagy csoportosan látogatták-e meg a múzeumot. A vázolt osztályozás alapján megvizsgálható, hogy az évek során hogyan képviseltette magát egy-egy korosztály, illetve változott-e a látogatottság.

Korosztály szerint két nagyobb csoport különül el, ezek a felnőtt, illetve a gyermek/diák kategóriák, ezen belül apróbb csoportok körvonalazódnak, árnyaltabban elkülönülnek az egyes korosztályok. A következőkben csoporton a múzeumba látogatók így formálódott virtuális közösségét értem. A legfiatalabbakról, illetve a legidősebbekről tudjuk meg legtöbbször a korukat; a diákok/diákcsoportok és a nyugdíjasok/nyugdíjas csoportok esetében sokszor találunk korra utaló jelzéseket. A diákok esetében

³ Utalok itt a szegedi Tudományegyetem Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszékének ezirányú kutatásaira, melyek során először a Mária-kegyhelyek vendégeknyveinek vizsgálatát végezték el.

⁴ FRAUHAMMER K. 2004, 115–116.

⁵ Vö. BARNA G. 2000, 29–30.

⁶ Vö. BARNA G. 2002, 175.

⁷ Ezt a füzetet 2001-től használják jelentősebb alkalmakkor. Legutóbb 2008. október 25-én a Magyar Köztársaság elnöke, Sólyom László jegyzett bele.

⁸ A hiányosságok okait a későbbiekben részletezem.

⁹ Természetesen szem előtt kell tartanunk azt a tényt, hogy nem minden látogató ír bele a vendégeknyvbe.

a kormeghatározás óvodás, elemi iskolás, középiskolás, egyetemista kategóriák szerint különül el, és nem ritka az sem, hogy megjelölik pontosan a korukat. A *nyugdíjas* jelző ernyője alá különböző korú felnőttek tartoznak, nagyjából 58 évestől kezdődően.

A felnőtt/diákcsoportok aránya az évek során hasonlóságot mutat, szezononként változik, de éves arányokat véve figyelembe kiegyenlítődik. Szervezett diákcsoportok inkább iskolai év közben érkeznek, a nyugdíjas csoportok nyár folyamán is. A diákok nyáron inkább egyénileg, családdal látogatnak a múzeumba. Az egyéni, illetve szervezett csoportok száma a 90-es évektől ugrásszerűen megnőtt, és napjainkig folyamatos emelkedést mutat.

Származás szerint külön csoportba sorolhatóak az országhatáron belülről (Romániából) érkezők, illetve a határon kívüliek. Az ide látogatók túlnyomó többségét összeköti a magyar nyelv és az egyazon nemzethez tartozás, kisebb hányaduk idegen nyelveket beszél, leggyakrabban román, angol, német, de találunk több japán, kínai bejegyzést is a vendégkönyvet lapozgatva. Ezeket az embereket jelképesen egy (múzeumlátogató) közösséggé formálja a vendégkönyv.

A kezdeti, az 1970-es években nagyobb arányban érkeztek a határon belüli látogatók, ám ez az arány kiegyenlítődött, sőt át is fordult az 1990-es évektől, a határok megnyitásától kezdve a külföldiek, hangsúlyosan az anyaországbeli látogatók javára. Annak ellenére, hogy az 1980-as években a külföldiek Erdélybe, Romániába való látogatása szigorú ellenőrzés alatt állt, a vendégkönyvek tanúsága szerint meglehetősen sok külföldi, magyarországi látogató fordult meg a múzeumban. Ezekről a „külföldiek-ről” azonban majdnem minden esetben az derül ki, hogy Erdélyből származnak, vagy innen elszármazott ősökkel rendelkeznek, tehát „hazajönnek” látogatóba, gyökereik után kutatnak, itt maradt rokoniakat keresik fel. Egy konkrét, szemléletes példa erre: *Mi az ősi családi fészekből kirajzott s elsodródottak hálásan mondunk köszönetet mindazoknak, akik ezt a szép és értékes gyűjteményt megalkották és fenntartják! Erőt, jó egészséget és kitartást a további munkához! Veégh Sándor okl. mérnök, Budapest, 1973. júl. 26.*¹⁰

A politikai életben történt változások nyomán 1990 után megnőtt az anyaországbeliek Erdély iránti látogatási kedve. Erre az igényre indult be a faluturizmus, a panzióépítés és napjainkra a kisebb közösségek is nagyon jól berendezkedtek, hogy fogadni tudják

a turistákat, akiknek most már akár európai szintű szolgáltatásokat is tudnak nyújtani. Főleg a magyarországi látogatókra jellemző, hogy Erdély kapcsán valami természetközeli, rusztikusra, ősi, „igazra” van inkább igényük.¹¹ Ez az ún. Erdély-kultusz nyilván növelte a múzeum látogatottságát is, de meg kell jegyezni, hogy Csernáton esetében adott volt eleve a „turista-látványosság”, nem kellett újonnan kialakítani valamit, amivel ide lehet csalogatni az embereket. Mondhatjuk, hogy háromszéki viszonylatban ez a hely a főbb kiránduló útvonalak egyik alappillére.

A csernátoni múzeum a beírások tükrében az erdélyiség jelképe, hisz olyan valamit konzervál, amit az *igaz magyarság, az ősi múlt, a nemzeti értékek* stb. jelzős szerkezetekkel írnak legtöbbször körül a bejegyzők. Ha azt tekintjük, hogy a beírások spontán, őszinte, pillanatnyi, frissen átélt élmény nyomán, belső késztetésből fakadó szövegek, mondható, hogy álarc nélküliek és képezhetik ily módon általános következtések alapját.

A vendégkönyvek bejegyzéseinek elemzése során arra is választ kapunk, hogy mi az, amit keresnek és meg is találnak a magyarországiak Erdélyben. Általánosan elmondható a múzeumi vendégkönyvek és más, rokon szövegek¹² elemzése nyomán, hogy igénye van az embernek arra, hogy bizonyos dolgokat kibeszéljen, vagy leírjon. Ennek a gyakorlatnak az egyén számára legfontosabb hozadéka, hogy feloldja a hétköznapiak során felgyűlt feszültségeket, problémákat. „Jelen világunk teli van a szeretet, szerencse, őszinteség utáni vágyakozással, az emberek mindig keresik az eszközöket, helyeket, lehetőségeket, valakit, aki vigaszt ad (...)”¹³ Erre a kapaszkodókeresésre látunk nagyon kifejező példákat, a beírásokat olvasgatva. *A tolnai csoport nagyon szépen köszöni a lelkesítő, nemzeti öntudat ébresztő és ápoló szándék megerősítését... közös bennünk az a vágy is, hogy egy nemzetről emlékezzenek majd* (2004); *Itt járni, ide belépni, új bizakodást, életkedvet ad!... Csaba* (2004); *azt mondták itt nekünk, hogy testvérként fogadnak, hát mi maradunk és leszünk is azok és visszajövünk, alkalmat találva mindig!* (5 aláírás, 2005); *A látottaktól megilletődve, szívünkben megerősödve távozzunk...* (3 aláírás, 2006). Csak ezt a néhány beírást olvasva is láthatjuk, hogy összekuszált világunkban az emberek folytonos, gyakran elkeseredett keresésben vannak, megerősítésre, hitre, reménységre, biztatásra vágyakoznak, helyeket keresnek, ahová vissza lehet térni, hogy kompenzálják

¹⁰ Alsó- és Felsőcsernátoni Veégh, Végh család sarja.

¹¹ Hasonló kérdéseket vázol Barna Gábor is *A kompenzáció rítusa* című tanulmányában. (BARNÁ G. 2002, 171–172.)

¹² Gondolok itt a hivatkozott szakirodalom által elemzett szövegekre, a kórház, panzió, fürdőhely, kegyhely vendégkönyve-

inek anyagára.

¹³ FRAUHAMMER K. 2004, 119. Az idézett kijelentést a szerző a kegyhelyek vendégkönyveinek vizsgálata nyomán fogalmazta meg, de hasznosíthatónak találtam általánosabb értelemben is.

a hétköznapok hiányosságait. Barna Gábor ezt a magatartást a kompenzáció rítusaként határozta meg.¹⁴

Erdély, mint „rezervátum”, kuriózumként jelenik meg az idelátogatók képzeletében, olyan helyszínen, amely igaz és ősi, amely megőrizte őseink hagyományait, kultúráját. Teljesen más, mint amit Magyarország vagy éppen Budapest¹⁵ nyújtani tud. Azt láthatjuk, hogy az embereknek igényük van valóban visszatérni és megízlelni a vidéket, azt, ami természetként hat az urbanizált társadalommal szemben. A bejegyzések alapján körvonalazódik a látogatók elvárás-horizontja, megmutatkoznak igényeik, szokásaik. S mivel minden korosztály képviselteti magát, bizonyos értelemben rávetíthető ez a kulturális igény, viselkedés, megnyilvánulás a magyar társadalom egészére. Noha egymás mellett egységet képezve jelennek meg a magyar illetve idegen nyelvű beírások, mégis, ahogy már a bevezető részben is utaltam rá, jól elkülönülnek a bennük megfogalmazott üzenet alapján. Éles határ húzható ilyen szempontból a bejegyzések közé. Vannak az évek olyan kiemelt, ún. *piros betűs* ünnepei, amelyek szintén, az egy nemzethez tartozást hangsúlyozva, a látogató csoportok arányának növekedését, mondhatni ugrásszerű emelkedését eredményezik. Ezek az ünnepek főként egyházi és nemzeti ünnepeink a tavasztól késő őszig terjedő időszakban. Egyik kiemelkedő és a látogatótságot szempontjából említésre méltó a csíksomlyói pünkösdi búcsú időpontja, illetve az azt megelőző és követő néhány nap. Ez az esemény nagyon szépen tükröződik a vendégkönyvekben, főleg 1990. után kezdik megjelölni érdekes módon legtöbb esetben éppen a pünkösdi ünnepet: *örömmel tölti el az ember szívét ez a kiállítás és Erdély. 2003. Pünkösöd; ... és bízunk, hogy Isten segédelmével ezt még sokáig teszik majd egészségben és szeretetben...* (2004); *Gyönyörködünk a szép kiállításban. A budapesti Szent László és Szent István plébániák nevében.* (2004); *Köszönjük a kitartást, hogy fenntartják a gyermekeinknek, unokáinknak a magyarok igazi értékeit, és bízunk, hogy Isten segédelmével ezt még sokáig teszik majd egészségben és szeretetben 2004. május 31. Pünkösöd hétfő; Kívánom e lelkes közösségnek: szárnyaljon Isten áldásával. 2008. Pünkösöd.*

4. A bejegyzések második olvasata

Az első évtized bejegyzései

A következőkben általánosan elemzem az 1970-es évek bejegyzéseit, előreutalva a jelenre is. Az első évben sok a hasonló hangnemű, tematikájú, azonos

nyelvi fordulatokat használó bejegyzés: *Nagyon szép minden, gondolom megnyeri a látogatók tetszését, úgy mint nekem is. Örvendek, hogy létre jött. Szívből gratulálok az alapítóknak, további jó munkát és további sok sikert kívánva. Bartók Ildikó 1973 IV. 15.; Örvendek, hogy szülő falumban muzeum létesült a mely tükrözi a régi multat. 1973. VI. 1. – nem olvasató aláírás.* Ezekben a beírásokban legtöbbször a fiatal, akkor létesült intézményhez gratuláltak, örömeiket fejezve ki e *nemes kezdeményezéshez.* Az első füzet a múzeum-alapítással egy napon¹⁶ indult útjára egy üzenettel, melyet kalligrafikus szép betűkkel a múzeumalapító, néhai Haszmann Pál jegyzett be két nyelven: *A csernátoniak vendégszeretettel várunk minden érkezőt és múzeum-alapító örömünk szívesen osztjuk meg az érdeklődőkkel.* A következő bejegyzés a múzeumavató eseményét rögzíti, melyből megtudjuk, hogy a Bod Péter Közművelődési Egyesület dalegylete melyik népdallal köszöntötte az eseményt. S fontos, hogy a faluban akkor működő kórus minden tagja beírta nevét a vendégkönyvbe. Az első oldalakon még néhány eseményt megőrzött a füzet, szintén a résztvevők névsorával, mint *könyvismertető* és az akkori politikai hatalom elvárásainak megfelelően szervezett *klubtevékenység,* amely címke alatt lehetőség nyílt már akkor is, mintegy kiskaput találva a hatalommal szemben, a hagyományos mesterségek tanítására, ápolására, a magyar történelem, kultúra megőrzésére, népdaléneklésre, néptáncra stb.

Az első bejegyzések is dicséretet, elismerést, gratulációt fogalmaztak meg, a mostani évekhez viszonyítva visszafogottabb, fegyelmetesebb hangnemben. A frissebb bejegyzésekben sokkal intenzívebben előtörnek a személyes érzelmek, szabadabban, színesebben, bátrabban fogalmazzák meg gondolataikat, nyíltan, bátran vállalva fel véleményüket. Vannak bejegyzők, akik nem tartották fontosnak, hogy nevükkel jelöljék a beírásukat, de lényegesen kevesebb az ilyen eset, amikor az anonimitás köntösébe bújva fogalmazzák meg az üzenetüket. Ez valószínű a kor politikai helyzetének is lehetett egyik hozadéka, hogy azokban az években mindenki óvatosabb volt, hiszen meglehetősen bizonytalan helyzetet éltek meg az emberek. Ezzel szemben és ennek ellenében is, ma azt mondhatjuk szabadság van, s mégis úgy tűnik sokkal több a félnivalónk, a félténivalónk, s ez éppen a szabadon áradó, megnyilvánuló bejegyzések végkicsengése. Az olyan sokat hangoztatott értékvesztés, értékkeresés gyakran megfogalmazódik, közvetlenül vagy közvetetten, és az éppen aktuális

¹⁴ Vö. BARNA G. 2002, 171.

¹⁵ Értelemszerűen legtöbb látogató onnan érkezik, azért emeltem ki, de szép számmal képviselteti magát a vidék is.

¹⁶ 1973. február 25. Ezen a napon alakult a múzeum intézménye mellett a Bod Péter Közművelődési Egyesület és a Csernátoni Népfőiskola is, melyek szintén napjainkig működnek, hagyományos mesterségeket oktatva fiatal alkotók számára.

közéleti-politikai események is hangot kapnak a bejegyzésekben.¹⁷

Kétségtelen az, hogy a kezdeti évek megalapozták az elkövetkezőket, kialakítva egy attitűdöt, egy arculatot. A beírások már az első években is tükrözik a múzeum szellemiségét, a felvállalt szerep jól körvonalazódik a hozzászólások, vélemények alapján. A múzeumalapító, néhai Haszmann Pál alakja, mint egy „ikon” gyakran előfordul a bejegyzések szövegében. Ő kétségtelenül „kulcsfigurája” az intézménynek. Csak néhány példát említek ennek szemléltetésére: *Köszönet a kedves Pali bácsinak és családjának a munkájáért 1973. VI. 23. Jánosi Béla, Marosvásárhely; bătrân care de la ușă te întâmpină cu zâmbetul pe buze*¹⁸; *Amit itt láttunk azt csak ilyen lelkes emberek képesek véghez vinni, mint a Haszmann Pál családja. Kívánok sok sikert továbbra is és erőt egészséget mindannyiuknak. 1973. jul. 9. Gúzs Sándorné Barót és Máthé Ferenc I. Vargyas.* Nem véletlenül emeltem ki éppen ezeket a beírásokat. A helytel kapcsolatosan akkor is és később is gyakran fogalmazódott meg az otthonosság, a kedvesség, szeretet, nyitottság, és ezt a szellemiséget, mint egy örökséget folytatta a Haszmann család, a múzeumalapító 1977-ben bekövetkezett halála után is. Néhai Haszmann Pálról fokozatosan öröklődött át ez a szerep fiára Haszmann Pál-Péterre¹⁹, aki az intézmény jelenlegi vezetője és, aki ugyancsak állandó szereplője a bejegyzéseknek: *Boldogság számunkra, hogy megláthattuk a történelem, a hagyományok és a hazaszeretet ápolásának ezt a csodás kis fellegvárát, és örülünk, hogy hallgathattuk Pali bácsi gyönyörű szavait. Köszönjük. A veszprémi csoport nevében. Dr. Gróf Józsefné, 2004. júl. 3.; ...Köszönjük Pali bácsinak a szíveslátást és Isten áldását kérjük további munkájára. 2007. márc. 17. Szesztay család – több aláírás; Isten éltesse Pali bácsit, hogy erőben és egészségben szolgálhassa tovább és még sokáig e nemes küldetését! A székesfehérvári csoport nevében Miklós Csaba, 2007. 06. 19.; Kedves Pali bátyánk! Szívből köszönjük lélekmelegítő beszédét... 2007. – nem olvasható aláírások; Haszmann Pálnak és Józsefnék! Köszönjük, hogy vagytok, hogy dolgoztok,*

hogy... – nem olvasható aláírás. A búcsújáromhelyek vendégkönyveinek megszólítottja a „szentség”, a kórházaké az orvosok, a személyzet, a panzió vendégkönyve esetén, pedig a panziótulajdonos.²⁰ A múzeum vendégkönyvét ebből a szempontból vizsgálva azt látjuk, hogy itt is sokkal személyesebb a kapcsolat, nem általánosságban az intézményt, a vezetőket, a kiállítás rendezőit szólítják meg, hanem egy konkrét személyt, egy konkrét családot. Ebből a szempontból a vizsgált szöveganyag a panziókéval mutat legszorosabb rokonságot. Azonban ez a hasonlóság csak ebből a szempontból érhető tetten, a múzeumi bejegyzések a már említett kegyhelyi vendégkönyvekkel sokkal szorosabb rokonságot mutatnak. De erre a kérdésre adott helyen visszatérek.

A bevezető részben említettem, hogy az 1970-es években nagyobb arányban érkeztek a hazai látogatók. A külföldiek, ahogy már előbb írtam, 99%-ban az innen elszármazottak vagy azok utódainak soraiból kerültek ki. Ez a kör fokozatosan bővült, míg napjainkra már igen szép számú, háromszéki kötődések nélküli idegen turistát is vendégül látott az intézmény.

A múzeum megnyitása februárban volt, s a téli-tavaszi hónapokban még nem volt akkora a forgalma, inkább iskolások, környékbeliek látogatták a bejegyzések alapján, és néhány családi vendég. Az iskolásoknak gyakran csak a névsorát jegyezték be, nem írtak kísérő szöveget,²¹ csak annyit, hogy melyik iskoláról van szó. Először csak elvétve, majd egyre többször találkozhatunk egyéni véleményekkel, hol tárgyilagosabb, hol líraibb hangvételű beírásokkal. Június hónaptól megnőtt látványosan a látogatottság és ez a gyakorlat napjainkig értelemszerűen tapasztalható, hiszen a kirándulások nagyrészt a nyári szabadság idejére összpontosulnak. Az első bejegyzési könyvben 1973. október 25-ig 415²² bejegyzést számoltam össze, úgy, hogy egy bejegyzésnek vettem a láthatóan egy csoportot alkotó beírókat. Október 25-én a következő bejegyzést olvashatjuk: *A felettes szervek utasítására lezártam a látogatási könyvet.*, aláírta akkor ifj. Haszmann Pál-Péter. Ebből a beírásból

¹⁷ Például a sokat emlegetett és vitatott 2004. december 5-i népszavazásra.

¹⁸ Vagyis: Öreg, aki mosollyal az ajkán fogad már az ajtóban.

¹⁹ Az ő neve mellett gyakran jelenik meg testvérének, Haszmann Józsefnék is a neve, illetve általánosan a Haszmann család megszólítás. Haszmann József a Csernátóni Népfőiskola vezetője, ez az intézmény szintén előfordul a bejegyzésekben.

²⁰ Barna Gábor kutatásaira utalok, aki egyik idézett munkájában (BARNÁ GÁBOR 2000) összehasonlítja a felsorolt helyek vendégkönyveinek, hálatalábláinak szöveganyagát, vizsgálva az ezek közti hasonlóságokat és eltéréseket.

²¹ Ez a gyakorlat, főként az iskolás csoportokra, egészen napjainkig jellemző.

²² Az első év esetében érdekesnek tartottam, hogy számszerűsítsem a bejegyzők sorát, bizonyítva ezzel is, hogy nagy lelkesedéssel, lendülettel indult útjára ez az intézmény. Ez a lelkesedés azóta sem csökkent. Az anyag egészét tekintve szinte lehetetlen próbálkozás lenne összeszámolni a bejegyzéseket, s nem is tartom mérvadónak, hiszen nem minden látogató jegyez be, így nem sok mindent lehetne ezzel bizonyítani, talán azt, hogy az intézmény látogatottsága növekvő tendenciát mutat. Ha például arra gondolunk, hogy ha minden évben csak 415 bejegyző lett volna, akkor az 35 év alatt 14 525 bejegyzést jelentene. Ennél azonban nagyságrendekkel több van.

is nyilvánvaló, hogy nem nézte az akkori politikai hatalom jó szemmel ezt a fajta gyakorlatot, állandó ellenőrzés, megfigyelés alatt tartotta az intézményt.

Kérdézhathatnánk, hogy mit árthattak ezek az ártatlan beírások? A választ éppen az írás felértékelt szerepében találjuk meg. Az írás maradandó, képes halhatatlanná tenni a pillanatot, az adott közösségnek is emléket állítva. 1973. október 25-től kezdve csak elvétve vették elő a vendégkönyvet, ezért is hiányos ezekben az években. Itt ezért kevesebb kézzel fogható szöveg áll a rendelkezésünkre, de a nem létező bejegyzések éppen hiányukkal üzennek, sok mindent elmondanak az adott korról, történelmi, politikai viszonyokról. Volt arra is példa, hogy elvitték a beírásokat, ez a másik oka, hogy nem teljes az anyag. Aztán kötelezték az intézményt, hogy ívlapokat használjanak a bejegyzési célra. Amennyiben a beírás nem volt megfelelő a hatalom számára, abban az esetben a lap könnyen eltávolítható volt. Ugyanide tartozik még egy érdekes dolog, ami szintén az akkori nehéz időket tükrözi. Lehet belemagyarázás, de talán mégsem tévedek az alábbi felfedezésben. Kíváncsi voltam, hogy pl. nemzeti ünnepünk, augusztus 20. megjelenik-e a bejegyzésekben. Ezért évenként keresgéltem a 20-i bejegyzéseket, azonban 1973. augusztus 16. után csak egy kitépelt lap helyét találtam, illetve egy üresen hagyott oldal után, augusztus 22-ével folytatódnak a bejegyzések. Gondolom, hogy ez nem véletlen egybeesés, és valóban nem véletlenül tépték ki azt a lapot. Érdekes, hogy az augusztus 22-i bejegyzések oldalán ragasztócsik nyomai is látszanak. Ez is amellettt szól, hogy ott valami „el volt rejtve”, majd valamiért kitépték.

Ezekben az években a *falu múzeum, régiségi múzeum, népművészeti gyűjtemény*²³ meghatározások fogalmazódtak meg a múzeum profilját illetően. Az intézményre használt jelzők sora az évek során színesedett, bővült. Csak néhányat említek, melyek szerint *meseország, különleges, egyedi, szentély, egyedülálló, csoda, édenkert, elbűvölő, mesés, érdekes, igaz örökség, kincs, remekmű, székesegyház, kincsesház, a magyar-székely múlt szent őrzőhelye* az intézmény.

A bejegyzések harmadik olvasata

A múzeum hatósugara

A vendégkönyveket olvasgatva arra a következtetésre jutottam, hogy lényegesen nagyobb százalékban van feltüntetve a bejegyzők származási helye, mint nem. Az első 12 évben az alábbi helynevek fordulnak elő:

1973: Albis, Barót, Bélafalva, *Bihar megye*, Boston, Brassó, Budapest, Bukarest, Csernáton, Érmihályfalva, Foksány, Futásfalva, Gelence, Gyergyószentmiklós, Ikafalva, Inaktelke, Kézdivásárhely, Kézdiszentlélek, Kolozsvár, Marosvásárhely, Mákófalva, Nagyvárad, Órszentmiklós, Sepsiszentgyörgy, Szeged, Szentes, Tamásfalva, Torja, Vargyas, Veszprém, Zabola. 1974: Blackbury-Virginia, Csíkszereda, Dicsőszentmárton, East Brunswick, Eger, New York, Toledo-*Ohio*. 1979: Nagykászon. 1980: Dunakeszi, *Hollandia*. 1981: Kővágóörs, *Norvégia*, Salt Lake City-*Utah*, Székelyszenterzsébet, Tokió. 1982: Pécs. 1985: Ajka, Gyergyóremete, Győr, Debrecen, Hajdúszoboszló, Szatmárnémeti.

Évről-évre mindig az újabb helységnévvel egészítettem ki a sort, ez bepillantást enged a látogatási kör bővülésébe, mely a környező településektől New Yorkig és Tokióig szélesedett.

A 35 év alatt a következő helynevek fordultak elő, kiemeltem azokat, ahol az ország, esetleg kontinens megnevezése szerepelt csupán. Legtöbb esetben azonban a pontos helységgel találkozhatunk: Abony, Agárd, Albertirsa, Albis, Alsóboldogfalva, Ajka, Alsóörs, Angyalos, Apc, Apeldoorn (*Hollandia*), Apple Valley (*Kalifornia*), Amszterdam, Arad, Aszód, Augsburg, *Ausztria*, *Ausztrália*, Árkos, Ásotthalom, Bag, Balassagyarmat, Balatonalmádi, Balatonfenyves, Balatonfüred, Balatonfűzfő, Balatonmáriafürdő, Balázsfalva, Balmazújváros, Bardoc, Barót, Battonya, Bábolna, Bátaszék, Berekfürdő, Beregszász, Bécs, Békéscsaba, Bélafalva, Berettyóújfalú, Berkenye, Bern, Bibarcfalva, Bihar megye, Biharugra, Bikfalva, Blackbury-*Virginia*, Bologna, Boston, Blaustein²⁴, Boconád, Bodok, Bóly²⁵, Boglár, Bogyiszló, Bonyhád, Brassó, *Brazília*, Brisbane, Budajenő, Budaörs, Budapest, Budakeszi, Bukarest, *Burgenland*, Bükkösd, Calgary-*Kanada*, Caracas-*Venezuela*, Cegléd, Craiova, Csanádapáca, Csepel, Csernáton, Cserépfalu, Csesznek, Csíkszecső, Csíkmadaras, Csíksomlyó, Csíkszereda, Csíkszentdomos, Csíkszentmihály, Csíkrákos, Csíkszenttamás, Csobánka, Csókfalva, Dabas, Dálnok, Debrecen, Denver, Detk, Detrehemtelep, Devecser, Déva, Dicsőszentmárton, Diósgyőr, Diósjenő, Dunaföldvár, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunaszerdahely, Dunaujváros, Dunavarsány, East Brunswick, Edinburgh, Eger, Előpatak, Ercs, Érd, Érmihályfalva, Érsekújvár, Eszék, Esztergom, Feketehalom, Felsőgöd, Felsőrákos, *Finnország*, Florida, Foksány, *Franciaország*, Frankfurt, Futásfalva, Füzesabony, Galac,

²³ Kónya Ádám az 1999-es névadás után a következőképpen fogalmazott: „Az elmúlt évtizedekben nevezték községi múzeumnak; kényszerűen: állandó kiállításnak; személytelenül: tájmúzeumnak; tudományosan fontoskodva: etno-agrár múzeumnak. Létrejötté-

nek indítékait, létrehozóinak vágyait-álmaikat ismerve legyen és maradjon neve: Haszmann Pál Múzeum”. (KÓNYA Á. 1999.)

²⁴ A község németországi testvértelepülése.

²⁵ Bóly és Bogyiszló szintén Csernáton testvértelepülései.

Galgagyörk, Gelence, Géderlak, Gidófalva, Glasgow, Göd, Gödöllő, Gyergyóalfalu, Gyergyóremete, Gyergyószentmiklós, Gyergyóújfalu, Gyimesfelsőlök, Gyomaendrőd, Gyömrő, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Hatolyka, Hatvan, Hármashalu, Hegykő, Hétfalu, Hévíz, Hídvég, Hódmezővásárhely, Homoródszentmárton, Homoródújfalu, *Hollandia*, Ikafalva, Inaktelke, Indianapolis, Ivándárda, Izsák, *Japán*, Jászárokszállás, Jászberény, Jászdózsza, Jeruzsálem, Kalifornia, Kalocsa, Kálnok, Kanada, Kaposvár, Karcag, Kaszaper²⁶, Kazincbarcika, Kecs-kemét, Kerekegyháza, Keresztvár, Kémer, Kézdivásárhely, Kézdiszentlélek, Kisbacon, Kiskunhalas, Kiskunlacháza, Kiskunmajsza, Kismaros, Kisújszállás, Kisvárda, *Kína*, Kolozsvár, Kommandó, Komárom, Komló, Koronka, Kovászna, Kökös, Köln, Köpec, Körmend, Körvélyfája, Középpajta, Kőrösladány, Kőszeg, Kőhalom, Kőtelek, Kővágóörs, Kunszentmiklós, Lakitelek, Lázárfalva, Lemhény, Lisznyó, London, Madéfalva, Maglód, Magyarkanizsa, Makó, Margitta, Marosvásárhely, Marosvécs, Martonfalva, Mákófalva, Mátrafüred, Medgyes, Medgyesháza, Melbourne, *Mexikó*, Mezőberény, Mezőhegyes, Mezőkövesd, Mezőladány, Miskolc, Mohács, *Moldova Köztársaság*, Monor, Montreal, Mosonmagyaróvár, München, Nagyatád, Nagybacon, Nagybatony, Nagyenyed, Nagykanizsa, Nagykovács, Nagykanizsa, Nagykapos, Nagykaroly, Nagykaszon, Nagykovácsi, Nagyvárad, Nagyvács, Nemesnádudvar, New York, *Németország*, Nistorești, *Norvégia*, Novaj, Nógrád, Nyárad, Nyárádszereda, Nyergesújfalu, Nyíradony, Nyíregyháza, Nyírcsászári, Nyírmeggyes, Nyújtód, Óbecse, Ontario, Orosháza, Oroszhegy, Ócsöd, Órszentmiklós, Pacsér, Paks, Pannonhalma, Parajd, Parasztpuszt, Pápa, Párizs, Párkány, Pécel, Pécs, Pécska, Peterborough, Pilisborosjenő, Pilisvörösvár, Poroszló, *Portugália*, Putnok, Püspökladány, Prahova, Ramsgate-Kent, Réty, Rotterdam, Salgótarján, San Francisco, Santa Cruz, San Cristobal, Sardegn, Sárköz, Sármellék, Sárosd, Sárpilis, Seattle, Sepsiszentgyörgy, Sepsibükszád, Segesvár, Siménfalva, Sheffield, *Skócia*, *Spanyolország*, Stellendan, Sósvár, Sopron, Sümeg, Sydney, *Svájc*, *Svédország*, Szabadszállás, Szamosújvár, Szatmárcseke, Szatmárnémeti, Szárazajta, Szarvas, Szászfalu, Szászrégen, Százhalombatta, Szeged, Szentkirály, Székelyhíd, Székelyszenterzsébet, Székelyudvarhely, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentegyháza, Szentendre, Szentes, Szentkatolna, Szerencs, Szécsény, Szigetszentmiklós, Szigetvár, Szilágyozavány, Szob,

Szolnok, Szombathely, Szováta, Tahi, Taksony, Tallin, Tamásfalva, Tapolca, Tasnád, Tatabánya, Tatrang, Tápióbicske, Tápiószecső, Tápiószentmárton, Tét, Tihany, Tirol, Tiszaföldvár, Tiszaújváros, Tiszasúj, Tiszavasvári, Tokaj, Tolna, Tokió, Torda, Toronto, Tótkomlós, Toledo-*Ohio*, Torja, Túrkeve, Tusnádfürdő, Salt Lake City-*Utah*, Újfehértó, Újkígyós, Újszékely, Ungvár, *USA*, Uzon, Ürmös, *Vajdaság*, Vác, Vargyas, Vaskút, Vásárosnamény, Vecsés, Velence, Veresegyház, Veszprém, Visegrád, Zalaegerszeg, Zabola, Zenta, Zsámbék.

Fontosnak tartottam felsorolni ezeket, hiszen így több dologra is következtethetünk. Megmutatja, hogy milyen széleskörű a látogatottság, de arra is rávilágít, hogy mely távolabbi települések fedették fel maguknak Erdélyt, Háromszéket. Ha ezeket egy virtuális térképre helyezzük, kirajzolódik a múzeum vonzáskörzete.

Bangó F. Jenő a kegyhelyeket vonzáskörzetük szerint négyféleképpen osztályozta,²⁷ ez a felosztás jól használható a múzeumokra is. Jelen esetben elmondható, hogy a Haszmann Pál Múzeumnak nemzetközi vonzáskörzete van. A kezdeti években a nagytáji vonzáskörzet volt a hangsúlyosabb, a kör az évek előrehaladásával, az ismertséggel egyenes arányban nőtt, tágult.

6. A bejegyzések negyedik olvasata

Intertextualitás a bejegyzésekben

A múzeumi vendégkönyvek bejegyzései rokonságot mutatnak az emlékkeresekkel,²⁸ formai szerkezetük révén is, hiszen gyakran jelenik meg az emlékkeresekre jellemző szerkesztési mód, de talán ennél sokkal fontosabb mindkettőnél az emlékhagyás szándéka, egy üzenet megfogalmazása a címzettnek, az emlékkeres füzet tulajdonosának, a dolgozatban vizsgált szövegek esetében pedig a múzeum vezetőjének, egy adott közösségnek. A vendégkönyv bejegyzője bárki lehet, a még írni nem tudó kisgyerektől kezdve, akik leggyakrabban rajzzal üzennek. A dolgozat e fejezete a szépirodalmi, népköltészeti szövegek belopódzását vizsgálja a szövegtestekbe, megnézve, milyen gondolatokat, bölcseségeket hív elő az adott múzeum kiállításainak megtekintése és az idegenvezetés a látogatókból. A vendégkönyvi bejegyzések azonban el is térnek az emlékkeresektől, többek között abban, hogy ezek nem egy-egy vers, emlékszóveg variációi, hanem egyszeri alkalommal megfogalmazott, invariáns szövegek.

A beírásokat olvasva számtalan vendégszóveggel találkozunk, amelyek jelzéssel vagy jelzés nélkül,

²⁶ Csernáton legfiatalabb testvértelepülése.

²⁷ Vö. ISTVÁN A. 2003, 15.

²⁸ KESZEG Vilmos *A folklór határán* c. munkájában foglalkozik e témakörrel. Vizsgálódásomban az ő kutatásait vettem alapul. (KESZEG V. 2001.)

szöveghűen, vagy parafrázisként ékelődnek a bejegyzések közé, gyakran csak kísértő gondolatként, de van arra is példa, hogy az üzenet, a bejegyzés maga egy idézet, kiegészülve a bejegyzés dátumával és a bejegyző nevével, esetleg származási helyével. Kérdésselvetésem az volt, hogy kik idéznek a leggyakrabban, lehet-e ezt a szokást korosztályonként szakaszolni, és hogy milyen tematikájú szövegek képviseltek magukat a bejegyzésekben. Ha az évek szerinti gyakoriságát tekintjük a beékelte szövegeknek, megállapítható, hogy az első években kevesebb ilyen jellegű beírás van, ezek az évek előrehaladásával mutatnak emelkedő tendenciát, ami szokásváltozásra, akár egy szokás kialakulására is utal. Az pontosan nem követhető nyomon, hogy mennyire voltak egymásra hatással a bejegyzések, de feltételezhető, hogy az idézésre adhatott követendő példát egy már jelen levő idézet. Nem találtam arra szembetűnő példát, hogy időben közel egymáshoz ugyanaz az idézet többször is előfordult volna.²⁹

A ritualizált viselkedésmód³⁰ kézzel fogható bizonyítéka az idézetek megjelenése a bejegyzésekben. A múzeumlátogatás ünnepi eseménynek számít, a rutintól eltérő, nem mindennapi cselekvés, a hétköznapitól elkülönülő esemény. Nem jellemző hétköznap helyzetekre, hogy költőket, írókat idézzünk, hacsak nem akarunk különösképpen hangsúlyozni, kiemelni valamit. Mindig akkor használjuk híres személyiségek ismert gondolatait, amikor különleges élethelyzetekbe kerülünk, ha az emberélet valamely fordulópontjához érkezünk, legyen ez ballagás, esküvő, temetés, érettségi, vagy kortárstalálkozó stb., hogy csak néhányat említsek az emberélet jeles napjai közül. Ezeknek az ünnepi eseményeknek valóban kelléke az idézet, a bölcs gondolatok felhasználása a mondanivaló kifejezésére. (1. táblázat.)

A bejegyzéseket átnézve 104 konkrét idézetet találtam, de ha folyamatosan olvassuk végig a szövegeket, láthatjuk, hogy az egyes beírások egymással is párbeszédet folytatnak, átvesznek gondolatokat, ismételnék, és arra is találtam példát, hogy egymást idézik: ...*Sebestyén Mártával vallom (ld. 2006. júl. 21.) minden magyarországi diákot elhoznék ide, okulni, okosodni, s érzelmileg gazdagodni, kötődni...! A budapesti Bod Péter Társaság nevében Ugrin Gáborné.*³¹ 2007. december 9. Itt konkrétan meg is nevezi a bejegyző, hogy kitől idéz. Ez a gyakorlat nem jellemző, sőt azt mondhatjuk, egyedi eset, de fontosnak

tartom mégis. Egy ismert személyiség bejegyzését idézi, aki példaértékű lehet, akit ily módon a bejegyző példának is állít, hasonló gyakorlat azzal, amikor egy író-költő gondolatát vesszük át mondanivalónk kifejezésére. „A szövegek között fennálló összefüggések, egy szövegnek egy másik szövegben való tényleges vagy rejtett jelenléte, az idézetek, egybevetések, utalások, irodalmi formák és motívumok, vagyis a teljes textuális interakció kitörölhetetlen és kikerülhetetlen nyommá válva átszövi az egész emlékkönyvet.”³² E fenti megállapítás általánosságban érvényes a vizsgált anyag tekintetében is, azonban e fejezet a konkrét idézetek vizsgálatát célozta meg csupán, megfigyelve, milyen motívumok, szimbólumok szövik át őket. Ezeket hat nagyobb csoportba sorolhatjuk, elkülönítve szépirodalmi, népköltészeti, populáris, egyházi, saját szerzésű szövegeket. És a fenti öt csoportot még kiegészítettem egy hatodikkal, ahová mindazok kerülnek, melyeknek nem lehet tudni pontosan a származási helyét, vagy egyik kategóriába sem sorolhatóak be egyértelműen. Csoportonként vizsgálva megállapíthatjuk, hogy leggyakrabban a szépirodalmi szövegeket hívják segítségül egy-egy gondolat, üzenet megfogalmazásához, ezt követik a népköltészeti alkotások, majd az egyházi és a populáris idézetek. A szépirodalmi idézetek nagyobb része versidézlet, de találunk prózai szövegeket, szállóigéket is. Idézett szerzők: Ady Endre, Carla Galli, Cholnoky Jenő, Deák Ferenc, Emerson, Gyököcssy Endre, József Attila, Juhász Gyula, Kányádi Sándor, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Petri György, Radnóti Miklós, Ratkó József, Reményik Sándor, Sütő András, Stendhal, Széchenyi István, Szilágyi Domokos, Tamási Áron, Tóth Árpád, Veres Péter, Vörösmarty Mihály, Wass Albert, Zrínyi Miklós. Legtöbbet Kölcseyt és Kányádit idézik, de József Attila, Juhász Gyula, Ratkó József, Tamási Áron, Wass Albert, Vörösmarty is többször előfordul. Megállapíthatjuk, hogy az erdélyi szerzők hangsúlyosan vannak jelen.

Leggyakrabban előforduló szállóige az egyik legismertebb és nagyon népszerű latin szállóigének, a *Veni Vidi Vici*-nek³³ a különféle értelmezése, úgy, mint: *Veni, vidi és Önök győztek; Jöttünk, láttunk, győztünk; Jöttünk, láttunk, emlékezünk!* stb.

A populáris szövegek a Kárpátiát, a Beatricet, a P. Mobilt és Waslavik Gazembert idézik, és ezek mind magyarországi bejegyzők tollából származnak.

²⁹ Azért azt fontos megjegyezni, hogy a két régebbi könyv az archívum része, így nem olvashatják azt a mostani látogatók. Az ívlapokat is időnként összegyűjtjük, tiszta lapokat téve helyettük, ami szintén behatárolja ezt a cselekvést.

³⁰ BARNÁ G. 2000; 2002.

³¹ A beírásokat olvasva sok név tűnt ismerősnek. Különös volt így „viszontlátni” őket, mintha most szólnának hozzánk. Ez is a leírt gondolatok, az írás fontosságát, konzerváló, megőrző erejét

bizonyítja. De ez sokkal több teret követel magának, mintsem el lehetne egy lábjegyzetben „intézni”. Ugrin Gáborné 2008-ban elhunyt, de találkozunk Domokos Pál Péterrel, Cseh Gusztávval, Gergely Istvánnal, Kónya Ádámmal, hogy csak néhányat említsek.

³² ISTVÁN A. 2003, 11.

³³ Jelentése: Jöttem, láttam, győztem. (Julius Caesar üzenete Róma Szenátusának Kr. e. 47-ben.)

Két esetben konkrétan tudjuk, hogy főiskolás írta be, másik két esetben az írásképből következtethetünk, hogy a bejegyző a diák kategóriába tartozik. Nem jellemző, hogy feltüntetik az idézet származási helyét, szerzőjét. A teljes anyagot tekintve ez olyan fele-fele arányban valósul meg. (2. táblázat.)

Az idézetek egy része a történelmi múltat eleveníti fel, a magyarság sorsfordító eseményeire emlékezik: Csak nem fogyott el még a székely vér / Minden kis cseppje drágagyöngyöt ér”; „Tiéd-e a föld magyarom / Legyél benne szálfá, / Vagy cserje, akár csak gyom.”; „Elment orosz, elment török, / Trianon sem örök! / Isten áldd meg a magyart!; „Hiszek egy Istenben, / Hiszek egy hazában. / Hiszek egy isteni örök igazságban. / Hiszek Magyarország feltámadásában! Ámen”; másik részük az intézmény, a gyűjtő-alkotó munka nemességét, fontosságát hangsúlyozza, „*Kútnak lenni volna jó / Utas itatónak...*”, „*Őrizzétek továbbra is a lángot.*”, „*Őrzők, vigyázzatok a strázsán!*”, de találunk olyanokat is, amelyek áldást kérnek az intézmény vezetőire. („Áldjon meg az Isten / Minden javaival / Mint kerti violát / Drága illatokkal”; „Az ég áldását munkájára / Napsugarat a Házára / Hogy sokáig köztünk legyen / Szeretemben, Bölcsességben!”; „Legyen előtted mindig út, / Arcodat süsse a napsugár, / Háta mögött fújjon a szél, / Az eső csendesen hulljon földedre, / S amíg újra találkozunk, / Hordozzon tenyerén az Isten!”)

A személy egyéni emlékezete kommunikációs folyamatokban való részvétel révén épül ki. A különböző társadalmi csoportokba való beleszőződés az, ami ezt működteti. Az emlékezetnek pedig helyszínei vannak, melyeket minden csoport sajátos módon alakít.³⁴ A múzeum is egy ilyen kiemelt helye az emlékezetnek, amely feleleveníti a történelmi múlt eseményeit, őrizve annak tárgyi és írott emlékeit, az egyént emlékezésre serkentve. Aktivizálódik ily módon az egyénben a múltból való tudás, felértékelődik annak szerepe.³⁵ Ennek szemléltetésére tallóztam az idézetek között, kiemelve néhány jellemző szimbólumot, motívumot, amelyek átszövik ezeket, sajátos nemzeti jelleget kölcsönözve a beírásoknak. De mielőtt ezeket felsorolnám, fontosnak tartom megjegyezni, hogy más szerzők beékelte szövegét csupán a magyar nyelvű bejegyzésekben találtam. Ez is egy olyan szembevetendő sajátosság, amely elhatárolja ezeket a többi bejegyzéstől.

A múzeum tárgyakat őriz, melyek metaforák,³⁶ a múlt sűrítmenyei, az identitás alapkövei. Ez is alátámasztja azt, hogy mást jelent az adott gyűjtemény a magyarság számára és mást egy idegennek. Ennek bi-

zonyítására lássuk a leggyakrabban felbukkanó motívumok, jelképek sorát: hegyek, folyók, csillag, nép, bujdosó székely, kő, anyaföld, hit, emlékezés, haza, szabadság, otthon, múlt, jövő, hagyomány, szülőhaza, feltámadás, gyökér, ünnep, fény, fa/szálfá stb. Ezek a kontextusukból kiragadva is értelmezhetőek, hiszen a magyar történelmi múlt, a székelység, a népünk sorsa tükröződik belőlük. Ezek mindenképpen többletjelentéssel ruházzák fel a mondanivalót, emelve annak kitüntetett, ünnepi jellegét. És akkor adja magát a kérdés, hogy egy néprajzi, helytörténeti jellegű múzeum látogatása nyomán milyen tudás aktivizálódik a bejegyzőkben és kik azok, akik leggyakrabban idéznek másokat. Mivel a bejegyzők nem tartják legtöbbször fontosnak, hogy szakmájukra utaljanak,³⁷ nem tudunk ilyen következtetést levonni, hogy értelmiségiek használnák a költők, írók, bölcselők, esetleg politikusok gondolatait. Korosztályonkénti eloszlást vizsgálhatunk, több-kevesebb pontossággal. Ennek nyomán arra a következtetésre jutottam, hogy a felnőttek idéznek leggyakrabban, kivételt képeznek a populáris szövegek, melyeket, ahogy már jeleztem, a főiskolások írták be. Az idézetek között gyakori az általánosan használt, ismertebb szöveganyag, amiről legtöbbször elmondható az is, hogy kötelező iskolai tananyag része: „A víz szalad, a kő marad”; „HASS!!! ALKOSS!!! GYARAPÍTS!!!”; „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon lehessünk benne”; „Őrzők! – továbbra is vigyázzatok a strázsán!”; „A nyelvemben él a nemzet”, de találunk arra utalókat is, hogy az egyén kedvenc idézetét alakítja az adott helyzethez. „Lélektől-lélekig / Embertől-emberig / Isten áldja magukat!” „Hát, ami azt illeti, úgy néha este tájt, mikor az embernek egyszerre fáj, mi sok-sok este fáj – Dsida szerint – *szívesen eljövök Csernátonba öserőt meríteni...*”, „Az ünnep, az ünnep halandó / Csak a hétköznap maradandó”. (Szilágyi ?). Gyakran idézik nemzeti imánkat és a Szózatot.

Az idézetek összegyűjtése után az volt az első mozzanat, hogy megnéztem, mennyire szövegűek. Arra a következtetésre jutottam, hogy a betűhű idézés eléggé esetleges, nem azon van a hangsúly, sőt gyakran a kívánt üzenet elérése végett bátran hozzányúl a bejegyző és átírja, ezzel megfogalmazva saját értelmezését is. Erre nagyon jó példa a fent idézett klasszikus latin szállóige és annak variációi. Az írás, mint új csatorna, új lehetőséget kínált az önkifejezésre és az írásbeliség jelen esetben is a beszédhelyzet rituális értékét határozza meg.³⁸

³⁴ Vö. ASSMAN, J. 1999, 37, 60.

³⁵ Gyakran szerepel a *büszke vagyok, hogy magyar vagyok* és az ehhez hasonló megfogalmazás.

³⁶ Vö. FEJŐS Z. 2003, 85–91.

³⁷ ISTVÁN Anikó megfogalmazta, hogy társadalmi hovatartozásra viszonylag kevesen utalnak az általa vizsgált kegyhely bejegyzéseiben. Ezek inkább az értelmiségiek. Ez a megállapítás a múzeumi vendégkönyvekre is érvényes.

³⁸ KESZEG V. 1991, 240–254.

Ezt a részt azzal kezdtem, hogy a vendégkönyvek bejegyzései több szempontból is rokonságot mutatnak az emlékvéses füzetek szöveganyagával. Elmondhatjuk azt is, hogy az emlékvéses füzetekhez hasonlóan a vendégkönyvek is a kétszemélyes kommunikációt szolgálják elsősorban. Habár a cél, ami ezeket a szövegeket életre hívta, más, mégis hasonló jegyeket fedezünk fel bennük, a népi írásbeliségnek a természetére találunk válaszokat ezeket olvasva. Következtetésként elmondható mindkét szövegfajtáról, hogy túllépik mind a kétpólusú kommunikációs aktus, mind az üzenetközvetítés szféráját. Egységében tekintve egy csoport alkotásává válnak, behálózva a kultúra egészét.³⁹

7. A bejegyzések ötödik olvasata

Az illusztráció mint üzenethordozó

A vizuális kommunikációnak több funkciója van, érzelmkifejtést szolgál, ábrázolja a valóságot, esztétikai értéket közvetít. A vendégkönyvek esetében az illusztráció nem mondható a bejegyzések szerves tartozékának, mint az emlékvéses füzetek esetében.⁴⁰ De ennek ellenére a bejegyzéseket gyakran egészíti ki valamilyen rajz, ábrázolás, díszítőmotívum. Ezek nem kidolgozott alkotások, inkább szimbólumértékkel bíró ábrázolások, apró díszek. Ez a gyakorlat valahol mégis az emlékvéses füzetekkel állítja ismét rokonságba a vendégkönyveket. Ahogy már fent megfogalmazódott az emlékvéses füzetekben hangsúlyosabb a képi ábrázolás, a díszítés az üzenet velejárója, mondhatni az emlékvéses-műfaj sajátossága, hogy a szöveget képi ábrázolás kíséri.

De mit is tekintünk képnek? A falfelületre, vászonra, fára, fémre, elefántcsontra vagy papírra festett vagy rajzolt ábrázolást nevezzük képnek, de a szemiotikai szemlélet jegyében valójában ennél több, a kultúra egyes jelenségeinek és folyamatainak különböző eszközökkel és módon létrehozott vizuális ábrázolása.⁴¹ Ez a kijelentés is indokolja, hogy miért tartom fontosnak ezeket az akár jelentéktelennek tűnő „cirkákat” is vizsgálódás alá helyezni. „A különböző ábrázolások, képek eleve kettős üzenettel rendelkeznek, egyfelől egy szemantikai, másfelől egy esztétikai információval.”⁴² Jelen dolgozat szempontjából a szemantikai üzenet vizsgálata az elsődleges szempont.

A vendégkönyvekben található rajzok, képi ábrázolások legtöbbször csak mint a szövegek kísérői jelennek meg, többletjelentéssel ruházva fel azokat. Ritka esetben az üzenet maga egy rajz, egy ábrázolás. Ilyenkor pusztán egy aláírás, esetleg keltezés,

a bejegyző származási helye jelenik meg szöveggént. A kép mindenképpen az önkifejezés lehetőségeit növeli. „A grafikai megnyilatkozásokban a következő magatartások körvonalazódnak: a szerző megelégszik a szöveggel, mondanivalójának teljes mértékben megfelel a nyelvi kód, (...) a nyelvi kód által kifejezett üzenetet megerősíti a vizuális kóddal, a szerző a nyelvi kód által nem tartja kifejezhetőnek teljes mértékben mondanivalóját: kiegészíti a grafika által; a szerző kizárólagosan a vizuális kódra bízta mondanivalóját; dominál a nyelvi kód, a vizuális csak háttérteret teremt.”⁴³ Míg az emlékvéses füzetek esetében az illusztrációkat gyakran a füzet tulajdonosa, vagy egy tehetséges rajzoló már előre elkészíti, a vendégkönyvek esetében ez mindig a pillanat szüleménye, kizárólag egyéni alkotás, a bejegyző tollából származik. Nem egy irányított tevékenység, az átélt élmény adja az alapját. Az alapján, hogy mit ábrázolnak, öt kategória szerint osztályoztam a rajzokat, ábrákat, díszítő motívumokat. (3. táblázat.)

Fitomorf ábrázolások, a különböző virágok, leggyakrabban a tulipán, ami a múzeum megtekintése nyomán érthető is, hiszen számtalan népi díszítésű láda, bútor, díszítő és használati tárgy látható a kiállításokban. Ide tartozik még a különböző indás díszítmények sora. A zoomorf kategóriába a különböző állatábrázolásokat helyeztem, amelyek jelenléte nem mindig következetes a beírások tartalmához viszonyítva. Itt szembesülhetünk azzal, hogy a gyerekek gyakran kedvenc állatukat, pl. nyuszt, csigát, kiselefantot, majmot rajzolnak az emlékkönyv lapjaira. Egy felnőtt angol bejegyző pillangóval díszíti üzenetét. Az antropomorf ábrázoláshoz soroltam az apró szíveket és a különféle emberábrázolásokat. A jelkép, embléma csoportba azokat a rajzokat, amelyek valamilyen, eleve önmagán túlmutató céllal kerültek be az üzenetek szövegébe. Ilyenek például tábori zászló, amely identitás-meghatározóként jelenik meg, a cserkészlilium a cserkészcsoport szimbólumaként, a violinkulcs, ami többször is előfordul, mindig valamilyen kórus jelképe. Az élményanyag megjelenítése rajzban gyakran az írni nem tudó gyerekek gyakorlata. Az ő esetükben azt láthatjuk, hogy a rajz szerepe sokkal inkább felértékelődik, hiszen ők csak így tudnak üzenni. Többször ábrázolják a skanzenben látható gémes kutat és érdekes módon ennél a kategóriánál szembetűnően elkülönülnek a nemek. A fiúk általában a fegyvereket, ágyugolyót stb. emelik ki, ezzel szemben a lányok a viseletet.

A harmadik, negyedik, ötödik kategóriába sorolt rajzok azok, amelyek olykor szöveg nélkül,

³⁹ Vö. KESZEG V. 1991, 190.

⁴⁰ Uo., 181–189.

⁴¹ Vö. GRÁFIK I. 2000, 245–246.

⁴² GRÁFIK I. 2000, 246.

⁴³ Vö. KESZEG V. 1991, 181.

önmagukban üzenethordozó szerepet töltenek be, vagy hangsúlyosabbak a kísérő szövegnél. Az összefoglaló táblázat szerint láthatjuk, hogy 2000-től nőtt meg a rajzolás kedve, az azt megelőző években elenyészőbb ez a gyakorlat. És akkor nézzük rendre, milyen díszítőelemeket használnak fel a könyvbe jegyző látogatók. Legnagyobb számban antropomorf és fitomorf ábrázolások díszítik a vendégkönyvet. Szám szerint az antropomorf ábrázolások vezetnek, de nem az a legszínesebbnek mondható kategória, hiszen oda soroltam az internetes kommunikáció hangulatjeleit (emotikonjait), az úgynevezett „smiley”-kat, amelyek a legnagyobb számban fordulnak elő, nagy hasonlóságot mutatva egymással. Pár kivétellel ugyanarra a sémára épülnek. A bejegyző díszítőkedvét hangsúlyozza, hogy a nevében található „O” betűt is mosolygó fejcskeként ábrázolja. Ez és a hasonló apró gesztusok vezetnek arra a következtetésre, hogy a díszítés szándéka az elsődleges, amikor valamilyen rajtot készít a bejegyző. Ezek egy része tehát pusztán a díszítést szolgálja, öncélú ábrázolás. Másik részük tényleges üzenetet hordoz. Mindenekelőtt nem elhanyagolható az a tény, hogy egy adott képnek több olvasata is lehetséges egyidejűleg. Szubjektív és objektív okok következtében azonban nem minden szemlélő számára valósítható meg a teljes dekódolás. Amennyiben ez sikeres, a kép jelentésértalmának gazdagodásához vezet.⁴⁴ Erre nagyon jó példát szolgáltatnak az előbb már említett mosolygó fejcskek. Ezek legegyszerűbb változata a számítógépes nyelvzetben használt kettőspont-bezáró zárójel kombináció, ami az öröm, tetszés, boldogság kifejezésére szolgál. Ennek az ábrázolásnak a használata a fiatalok sajátossága. Valószínűnek tartom, hogy ha egy idős személy, aki nem járatos a számítógép világában, megnézi ezeket, megérti, meglátja benne a mosolygó arcot, ebből kikövetkeztetheti, hogy ez örömet, tetszést, boldogságot jelent, de azt, hogy ez honnan került be a köztudatba, nem fogja tudni, ezt kifejezetten a számítógép-használó csoport érti, lényege csoportkulturális jellegében ragadható meg. Nem is beszélve az amerikai kultúrából beszivárgott „smiley”-ről. A képi ábrázolások dekódolásához ismerni kell az adott kultúrát, annak szimbólumait. Erre szemléletes példa egy szimpla vonallal kirajzolt Nagy-Magyarország térkép. Aki nem ismeri a magyar történelmet, a fantáziájára hagyatkozva, különféle dolgokat láthat bele ebbe a rajzba. Azok, akik tudatában elevenen él Trianon, első ránézésre meglátják az amúgy nem túl aprólékosan kidolgozott ábrázolásban a térképet, s rögtön felelevenítik az adott történelmi eseményt. Ez az apró rajz így az adott kontextusban a magyarság szimbóluma lesz.

Ha a vendégkönyvet egészében nézzük, megállapítható, hogy a rajzzal való üzenés nem nemzetfüggő, idegen nyelvű bejegyzők is gyakorolják. Egy szemléletes példa erre egyik ausztráliai bejegyző rajza, amely egy kengurut ábrázol, körberajzolva indás díszítéssel. Ezzel jelzi származását, a kenguru az ő (ausztrál) jelképe, az indás díszítéssel pedig – a mellékelt szöveg alapján – a látottakra, a székely kultúrára utal.

8. A bejegyzések hatodik olvasata

Az utolsó öt év bejegyzései

Ha a bejegyzéseket olvassuk, azt láthatjuk, hogy a fiatalok, diákok azok, akik konkrét dolgokat emelnek ki a látottak alapján, ők a részletekre figyelnek. Ezekből a bejegyzésekből megtudhatjuk, hogy mi az, ami egy gyerek, fiatal érdeklődését felkelti, figyelmét leköti, ebből kiindulva még közelebb lehet majd vinni hozzájuk a népi kultúrát, hagyományainkat, őseink megmaradt értékeit, a múltnak azon darabját, melyet a múzeum őriz: *Nagyon gyönyörű volt ez a múzeum. Érdekesek voltak a képek, oklevelek, szobrok, de legjobban a régi tárgyak tetszettek, amik ma már nincsenek, csak fejlettebb változatban. ... Persze a festői környezetről nem is beszélek, mert az csodálatos volt. 2008. 06. 21. Strommer Noémi, Székesfehérvár; Nagyon szép ez a hely és a műtárgyak mellett a hangulat is tetszett. T. Nagy Laura, 2000. 07. 29.; Nekem is nagyon tetszett, a kis házak érdekesek voltak és a kályha múzeum is nagyon szép!...; Nekem a festett ládák tetszettek a legjobban. Dózsa Edina, Tatabánya, 2008. 05. 01.; Nagyon tetszett a kiállítás, főleg a műszaki eszközök. Szabó Dániel 2008. 08. 04.; A kályhacsempék tetszettek a leginkább. Tamás Anna (2007). Az írni nem tudó gyerek helyett a szülő jegyzi be, hogy mi tetszett annak legjobban: *Tamás Fanni 5 éves, a népviselet tetszett neki; Tamás Benedek 4 éves, az ágyúgolyók tetszettek neki* (2007). Ezekben az esetekben a gyerekek rajzzal egészítették ki az üzenetet.*

Még néhány példa: *Nagyon tetszett a múzeum és a parasztházak is* (2007); *Kivételesen nagy gyűjteményt láttunk. A legjobban tetszett a nyárs! 2007. 07. 31.; Nagyon érdekes volt, a házak tetszettek odakint a legjobban. Tülk Barbara, Magyarország, Pápa. A dicséret, tetszés kifejezése mellett a gyerekek, fiatalok azok, akik ötleteket adnak a kiállítások rendezéséhez: *Érdekes lenne, ha a régi dolog mellé tennének ugyan olyant amit mi használunk. Azért nagyon érdekes, szép és különleges helyen van! 10 éves, Domiczi Orsolya Kincső, Seattle (U. S. A.), Tallin (Észtország). És következzen még néhány példa a fiatalok bejegyzéseiből, amelyek önmagukért beszélnek: *Szerintem a dús összeállításból a legszebbek a házak. Sarány Orsolya; ... Szépek a fegyverek! Józsa Tamás; A legszebbek a kályhák és a házak.***

⁴⁴ Vö. GRÁFIK Imre 2000, 247.

Lázár Réka, Sarány Zsolt; *Megnéztük a múzeumot és nagyon tetszett. Számomra a rádiók régi telefonok tetszettek még máskor is szeretnék jönni Nistor Krisztina (Cluj-Napoca) 2005. 07. 26.; A tájház és a népviseletek nagyon tetszettek. Galambos Rita, 2005. július; Tetszettek a falusi házak és az írott tojások. Érdekeselek voltak a gépek; Nagyon szeretem a régi tárgyakat és minden tetszik, de legjobban hintók tetszettek, a fejszék és a lakatok. 2004. V. 27. Ambrus Csilla, Csíkszereda; Nekem minden tetszik de legjobban a cséplőgép tetszik. Kolumbán Barbara, 2004. máj. 27.; Nekem a szerzők, a fényképek, a festmények, és az udvar tetszett legjobban. 2004. V. 27.; Szép a kiállítás és nagy. Ilyen sok gépet talán sehol sem látni. Reméljük sokáig gyönyörködhetünk benne. Faragó Zsófia, Budaörs; Én még kicsi vagyok, de tetszett a múzeum, főleg a hímes tojások és a cimbalom. Csáji Bogi; ...nagyon tetszettek a régi kocsik és a mezőgazdasági eszközök. Fóris Orsolya, 2004. aug. 10. A gyerekek, fiatalok bejegyzéseiben, akárcsak az illusztrációk esetében, nemek szerint is elkülönül a bejegyzők érdeklődési köre.*

A felnőttek bejegyzései általánosabbak, inkább érzelmi alapúak, az élmény által kiváltott érzéseiket, gondolataikat próbálják szavakba önteni: *Köszönjük a csodálatos látványt, az értékes előadást, a szeretetet, amit kaptunk. 2004. júl 28. Zenebarátok Szombathelyi Kórusgyűlése; Meghatottság és öröm tölti el a szívemet, hogy ezt a „kincset” személyesen láthattam... Ezekből szintén nagyon sok mindenre tudunk következtetni. Kiderül, mi az, ami hiányzik az emberek életéből, de amire igényük van, amit keresnek és amit megad nekik ez az intézmény. Találunk néhány olyan bejegyzést felnőtt tollából is, amikor kiemelnek valami konkrétumot. De amúgy ez nem jellemző a felnőttek bejegyzéseire. Ezekben az esetekben mindig a gyerekkor elevenedik meg a látogató képzeletében, valami már átélt, régi dolog értéklődik fel, ami a múltja része: *Köszönjük az élményt, amit a kiállítás megtekintése nyújtott nekünk. Külön örömeinkre szolgált, hogy néhány kép, bútor, kályha „visszaköszönt”. Megtaláltuk nagyszüleim éjjeliszekrényének hasonmását. Élmény volt... Mihály Ferencné, Magyarország; Öröm volt számomra visszanézni azt, ami gyerekkoromban még nagyszüleimnél természetes használati tárgy volt... Gödöllő.**

Barna Gábor az általa elemzett szövegcsoportok közti hasonlóságokat is megvizsgálta.⁴⁵ Ebben a sorba próbálom a múzeumi vendégkönyveket is behelyezni. Tartalmilag azonosak az általa vizsgált szövegekkel, hiszen mind köszönetet, hálát fejeznek ki. Ez az állítás érvényes a múzeumi vendégkönyvekre is: *Nagy tisztelettel és köszönettel azért, hogy ápolják a magyar örökséget 2006. 07. 23-án... Kuik Istvánné tanárnő; Köszönjük, hogy itt lehetünk, 2008.; több aláírás, Köszönjük szépen a látottakat, felejtethetetlen élményt nyújtott, Ambrus, Schmidt család, Bóly, 2008. augusztus 22., hogy csak néhány jellemző példát említek. A templomi, kórházi, panziós vendégkönyvek összevetésénél, e sorrendben, egyfajta deszakralizálódás figyelhető meg. Egy előbbi fejezetben a múzeumi vendégkönyvek szöveganyagát a panziók vendégkönyveinek beírásaival hoztam párhuzamba. Jelen felvetés alapján, azonban a templomi, kegyhelyi beírásokkal mutat rokonságot. A múzeumra használt jelzős szerkezetek is ezt támasztják alá. A rítus, a ritualizálás azonos alapszituációból kiindulva⁴⁶ a szent és a profán arányainak figyelembe vételével a szakralizálódás és a szekularizálódás felé viszi el az adott helyet és az így létrejött szöveganyagot is. A múzeum ennek alapján a kegyhelyekhez, templomokhoz hasonlóan szakrális jelleget ölt. Az idézett szerző által felállított formai váz a múzeumi vendégkönyvek beírásaira is érvényes, hiszen ezek is leggyakrabban a megszólítás, köszönetnyilvánítás, jókívánság (áldáskérés)⁴⁷ sémájára épülnek.*

9. Összegzés

Összefoglalóként a bejegyzések tükrében elmondható, hogy a múzeum népszerű kirándulóhely, ahol minden korosztály talál a maga számára emlékeztető látványt. A hely szellemisége visszaköszön a beírásokból, melyek alapján a múzeum olyan, mint egy „zarándokhely”, ahová szívesen jönnek és térnek ismételtelen vissza a látogatók, feltöltődni a *magyarság itt megőrzött értékeiből*. Elmondhatjuk, hogy a hely lélektani szerepe a lehangsúlyosabb a bejegyzések fenti olvasatai nyomán. A bejegyzők által megfogalmazottak segítségével körvonalazódik az az igény is, amit a látogató a múzeum intézményével szemben megfogalmaz.

⁴⁵ BARNA G. 2000.

⁴⁶ Vö. BARNA G. 2000, 38.

⁴⁷ BARNA G. 2000, 40.

Irodalom

- ASSMANN, J.
1999 *A kulturális emlékezet*, Atlantisz Könyvkiadó, Budapest.
- BARNA G.
2000 Vendégek könyvek kegyhelyen, kórházakban és szállodákban – a ritualizált viselkedésmódok új, írásos formái és forrásai, in: Kuti Klára – Rásky Béla (szerk.): *Azonosságok és különbségek. Mai néprajzi kutatások Ausztriában és Magyarországon*, Budapest, 29–42.
2002 A kompenzáció rítusa. Bácskaiak a Mátrában a mátrafüredi Ivanits panzió vendégek könyve alapján, *Néprajzi Látóhatár*, 1–4, 171–180.
- FEJŐS Z.
2003 *Tárgyfordítások. Néprajzi múzeumi tanulmányok*, Gondolat Kiadó, Budapest.
- FRAUHAMMER K.
2004 Írásba foglalt vágyak és imák. Szempontok az írásos ájtatosság társadalmi hátteréhez, in: Barna Gábor (szerk.): *Rítusok, folklór szövegek*, Paulus Hungarus – Kairosz, 115–125.
- GRÁFIK I.
2000 Az etnopszichológiai kutatások lehetőségeiről, in: Keszeg Vilmos (szerk.): *Krizsa János Néprajzi Társaság Évkönyve*, 9, 244–264.
- ISTVÁN A.
2003 Az imádkozás rendhagyó formája, *Korunk*, XIV, 3, 7–21.
- KESZEG V.
1991 *A folklór határán*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- KÓNYA Á.
1999 Amíg megnyílt a csernátóni múzeum, *Háromszék*, 1999. szeptember 24., 2760. sz., 13.
- TÜRKT
2003 Mire jók a vendégek könyvek? A kiállítási vendégek könyvek használata a Szépművészeti Múzeum közönségkapcsolati munkájában, *Múzeumi Közlemények*, 2006/2, Budapest, 48–53.

Mesajul cărților vizitatorilor în Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat

(Rezumat)

Scopul cercetării este în primul rând să contureze, pe baza însemnărilor introduse în cartea vizitatorilor Muzeului „Haszmann Pál” din Cernat (jud. Covasna), o imagine generală despre rolul, locul și raza de acțiune a muzeului. În prima parte a lucrării am făcut o analiză generală a însemnărilor pe baza unor criterii stabilite, după care am analizat textele din anii 1970. În a doua parte am detaliat intertextualitatea ce se reflectă în cărțile vizitatorilor, relevând textele cu care semnatarii își nuanțează mesajul, și am investigat dacă în legătură cu acest obicei se poate constata o specificitate defalcată pe generații, pe an. În continuare am analizat relația textului și imaginii cu ajutorul desenelor, ilustrațiilor desenate în cartea vizitatorilor, iar în final am făcut o analiză a ultimelor cinci ani pe baza conținutului și a tematicii.

The message of the museum's visitors' books in "Haszmann Pál" Museum

(Abstract)

The scope of my research is primarily to outline, based on the notes written in the visitors' book of the "Haszmann Pál" Museum in Cernat (Covasna county), a general image about the role, place and range of action of the museum. In the first part of my paper I made a general analysis of the notes according to well-defined criteria, and then I analyzed the texts of 1970s. In the second part I detailed the intertextuality reflected in the visitors' books, by revealing the words visitors use to make their notes more colorful and by analyzing whether we can find some year- or generation-specific characteristics in this custom of signing in the visitors' book. Furthermore, I analyzed the relationship between text and image based on the drawings and illustrations made in the visitors' book and at the end I make an analysis of the last five years according to the content and themes used.

1. táblázat
Az idézetek évenkénti
megoszlása

Év	Darab
1973	4
1974	2
1979	2
1984	1
1986	1
1992	3
1993	2
1994	2
1995	6
2000	9
2001	7
2002	5
2003	15
2004	6
2005	7
2006	8
2007	13
2008	11
Összesen:	104

2. táblázat
Az idézetek eredet szerinti megoszlása

1. Szépirodalmi szövegek (lírai, prózai alkotások, szál- lóiék)	58
2. Népköltészeti alkotások (népdalok, emlékversek, jókívánságok)	8
3. A populáris irodalom szövegei (énekszövegek)	5
4. Egyházi szövegek (igeversek, bibliai idézetek, egyházi énekek)	7
5. Saját alkotások (versként megfogalmazott szövegek)	3
6. Más (amit egyik kategóriába sem lehetett sorolni, vagy ismeretlen eredetű)	24

3. táblázat A felhasznált motívumok jellege

Év	Fitomorf ábrázolás	Zoomorf ábrázolás	Antropomorf ábrázolás	Jelkép, embléma	Élményanyag megjelenítése	Összesen
1992				1		1
1993				1		1
1994	1	1				2
1995	1		1	3		5
2000		2	3	2	1	8
2001	2		2	3	2	9
2002	1	2	1			4
2003	1		1	1	1	4
2004	5	3	2	1	2	13
2005	7	4	11	2	1	25
2006	8	2	14	2	5	31
2007	4	1	9	2	3	19
2008						
Összesen	30	15	44	18	15	122

A Bernátomiak vendégszeretetével

várunk minden érkezőt
és múzeum-alapító örömeink
szívesen oszthatjuk meg
az érdeklődőkkel.

Izoldfalvun - lelketek effjunkt. A fiatal
intellektuális heteroklita gyarapodását figyelve
dumolok mennyi csodára, komátiára
futja Hasznavevésre. Gali egy, ezzel az
ügyretekkel és bejárattalra tovább!

1974. július 26.

Ilyestén kiadó

Meghatározással szemléltetve Eszékben kétség
a "Pecsenyő Képzőművészeti Kiállítását". A nagy gyűjtemény és ke-
rettel szembe fordított és sokat tanulással kiállított kedvel-
mes anyag. Kétségteljesen tudhatunk mindent! az
anyag alapos tanulása pedig életre szóló minden szem-
lélő számára.

Eszékben, 1974. VI. 28

Sz. Bernátomiak Pár Pár

A cél továbbfejlesztéséhez 100 (száz) lejjel hozzá-
járunk.

Szívből gratulálunk a nép múzeumhoz
és kívánom tovább gyarapodását

Udalgassák

Kolozsvár, 73. III. 24

Szeretettel, mert szép, s még szebb is lehet

Bergely István 73. III. 24.

"Ami megöptünk van, az bennünk van." Szívből
gratulálunk a múzeumnak és kívánom tovább gyarapodását
és a nép is köztudottan megalkották és felelősek!
jó egészséget és kitartást a további
munkához!

1973. VII. 25.

Lisztóczy László

Mi, az őri csabai fiékből kirajzott
s prodróktak haláson mondtuk
közönséget művelőket, akik
ett a nép is köztudottan megalkották és felelősek!
jó egészséget és kitartást a további
munkához!

1973. júl. 26.

Udalgassák
(Budapestből)

2. ábra 1970-es évek (második olvasat)

"Itten élje meg a magyart,
tartsa nevére, míg a föld tart..."
Köszönjük, hogy itt lehettünk!
Jubilate Város - Szolnok
2008.08.05.

"Ősiedelmek mint kitérő,
nemzetünk fűszerkeze,
testvér hitlen és egy szava."
KARPATEURÓPA 2003 június.
László

"Őrök!" - torálbra is - nygázzatok a
strázsán."
Hálás szívvel és köszönettel
a magyar kultúra őrzésére:
Magyarországról Pál Sándor
és Vajna Lajos népis
családja
2001. július 26.

"A nyelvben él a nemzet"

Göbl Balázs
06.14.

"Azért vagyunk a világban, hogy
valaki ottlón legyenek benne"
Messzinél jöttünk, mégis ottlón vagyunk.
2002. 03. 20.

Lelelemél Endőjben szabó-
szabónak utolsó szavainak
mögött volt a világunk ide.
Minden jött, kibontakoztunk
Tünde szavainak:

László

"Hé! Hé! Hé! Hé! Hé! Hé! Hé!
hogy ita, hogy kármik is
elinduljon nekem!"

(Chalony László)

Csomán, 1995. augusztus 21.

Pál Balázs és családja
a Zrínyi utca XII. kerületi
Csongor. Egy népi gyűjtemény:

Logos elöttel feladja is,
Arcodat mint a napfényt,
Hatalmát mint a fűz a víz,
Az én nyelvem lelkem fűzére,
S szép líra dalok között,
Hörögtem becsület a leten!

Égőpár!

L. S. J.

2005. május 15.

"Nem tudtam mihez e dűzlet mint jézet
Nekem Művészetem.
Itt e lángokból ölettt omig
Hosszú és gyönyörű világ
Mindem tárgy úrn, bennél.
Köszönjük ezt!
Nagyon szép volt!

Pál Emőke Gyűjteményemé!

Igazán van a költőnek (Ratkó József: Az őrzés...):

"a halottak, mint a villámok,
ahol szélzik a földet..."

Köszönjük a Háromszéknek, hogy a
tombokkal teszem nekem számunkra ÉLETET!
Reméljük, a budapesti költőknek is
üzennek ők, s teszem nekem számunkra is
életet.

Fisap László

2005. Péntek délután

"A föld, amelyen sátorát felteszték a
magyart, őszivel véreim roszatit föld vala.
Kétség felát met dűzben várszavak... -
Ita Kétség egyik jézetem.
Háromszék Pál (s. n. szava) a nyelvem,
Észem hit enyével itt a nyelvem
Őrn. Az egész, amit láttam - nyelvem
s' szavam genius! Le a nyelvem!
Fisap László
2005. május 15.

Vendéglük a talipáros ládák

Z.

ERLÉK

"Csak, aharmi kell
és minden réberül,
Csak pharmi kell
és kinni vendiellenül"
Ady. E.

= a magyarországi v. B. sz. SPORTLICEUM
és az általa fenntartott "Eszék Erőke" Erőket
29. 05. 2005

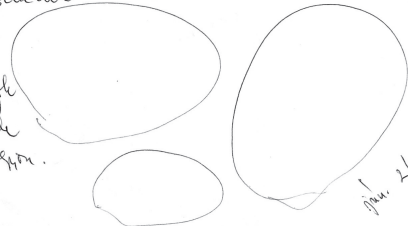
A KÁLYHACSEMPEK TETSZETTEK
LEGINKÁBB.

Tamás Fanni rével,
a népszerű kőzet hely.

TANÁS ANNA

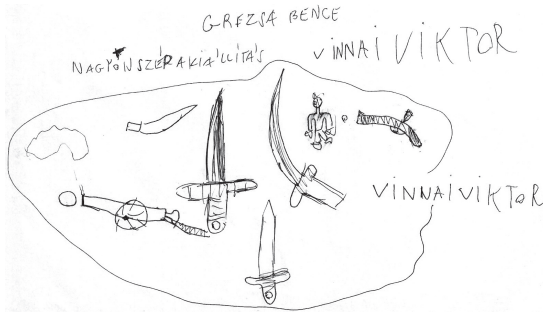
Tamás Benedek
4 éves,
92
párhuzamos
kőzet
népze.

Jan. 24

Bartók Norbert

Emlék a cserkészet.

☞ Köszönjük, hogy megőnztek Erdély kiácsent és ezt mi, az
megismerhetjük? Külön hála a szívvelyes fogadtatásért!

Munkánk 4/6
Baloldali dőlésű betűk

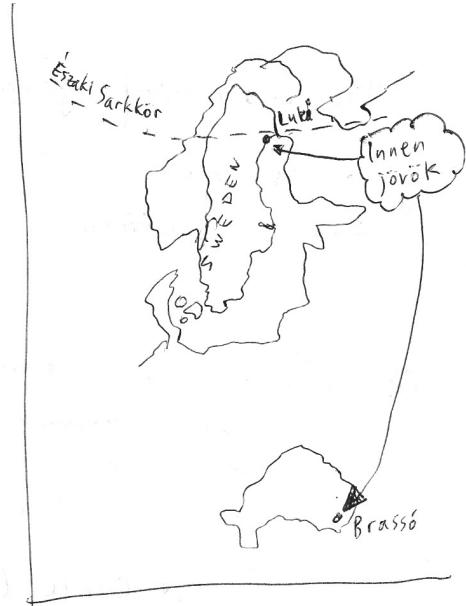
Handwritten signature.

Alphajzshu Rik Judit szöve

Kajzer Zsanna

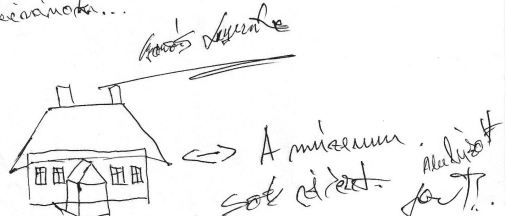
Handwritten signature.

2004. XI. 11. Miskolc Főrdés Kamarakörös

Nagyon tetszett a kifestés, főleg a régi
telefonközpont. 04.08.10.

Nekem nagyon tetszett minden, főleg
a rajzok és a fegyverek.
Gondolom, hogy nagyon sok munka
kellt ahhoz, hogy ezt a sor rajz (dolgok)
egy dolog egy helyre kerüljön (A Csermá-
toni Múzeumba)
Sok rábert én még több dolog beszerzését
kérném...

4-5. ábra Rajzok (ötödik olvasat)

